

Heilige Geest

Het was winter, we vierden Kerstmis: geboorte, begin van nieuw leven. En het werd lente, we vierden Pasen: leven dat open bloeit, sterker dan de dood. Vandaag, zeven maal zeven dagen later, vieren we – weer of geen weer - Pinksteren: zomer, oogst, volheid, visioen van een nieuw geworden aarde met nieuw geworden mensen. Tempels van de heilige Geest worden ze genoemd - worden wij genoemd. We vieren Gods goede, Gods heilige Geest die we herkend hebben in Jezus van Nazareth en in zoveel rechtvaardigen voor en na hem, in mensen die geleefd hebben uit liefde voor de Levende, liefde voor het leven, voor andere mensen dichtbij en veraf, voor al wat leeft en bestaat. We vieren Gods geest die ons laat zien wat een ongelooflijke dingen we met ons leven, met elkaar en met onze aarde zouden kunnen doen, als we die weg gaan, de weg van menslievendheid, mensliefde.

Wanneer liefde het grondwoord der grondwoorden is, moet Pinksteren zoiets als het feest der feesten zijn. Als hoogfeest wordt Pinksteren – de mooie Pinksterdagen naar buiten - vaak ondergewaardeerd. Dat komt misschien omdat er geen verhaal bij verteld wordt dat dicht bij ons staat, geen Bethlehem of Golgotha waarin we ons eigen leven kunnen herkennen. Wat moeten we met vurige tongen, of met een duif? Wat kunnen we met 'geest', 'heilige geest'? Het antwoord hebben we daarnet gehoord: daar kunnen we heel veel mee. Eigenlijk is het alles. De Bijbel begint en eindigt er mee. In het scheppingsverhaal al hangt die ongrijpbare geest, Gods geest, boven de wateren als Datgene, Degene waaruit en waardoor leven ontstaat. Zoals in de natuur de adem van de wind het klimaat en de groei en bloei op aarde bepaalt, zo worden wij, mensenkinderen, in ons bestaan gedragen door adem die ons in- en uitgaat, die wij zelf zijn maar die natuurlijk vooral veel meer is dan wijzelf. Tegelijk met die levensadem gaat immers ook de geest ons in en uit. De geest is het mysterieuze geschenk van het leven zelf, dat door ons heengaat, ons bezielt, ons doet geloven, hopen, liefhebben, scheppen, een geschenk dat wij ooit terug zullen moeten geven: 'Vader in uwe handen beveel ik mijn geest.' Het mysterie van adem en geest is niet te vatten en toch niet vaag of ver weg. Het is heel erg dichtbij. De Geest is de ervaring van het goddelijke in ons mensen, daar moeten wij het van hebben. Geest, heilige Geest verwijst dan ook niet naar iets ver weg, iets 'bovennatuurlijks', zoals men vroeger wel zei, maar naar de even natuurlijke als geheimzinnige scheppingskracht die wij allemaal in ons meedragen, waarvan begin en einde door ons als liefde bezongen worden. De geest, die geestdrift, vuur kan worden dat in ons brandt, is het geheim waarin alle religies van de wereld de aanwezigheid van God, het Goddelijke, het meest wezenlijke in mensen herkennen. En als het Pinksterverhaal over de vele volkeren met dezelfde taal ons één ding duidelijk wil maken is het dat die Goddelijke geest ons niet omhoog stuurt, naar sferen van onaanraakbare, hemelse en vaak onbegrijpelijke abstractie. Daar hebben we de wetenschap voor. Nee, Gods Geest zendt ons de wereld in, om die te bevolken en vrucht te laten dragen. Zij zendt ons naar de andere mens, naar zoveel mogelijk andere mensen, niet om ze te bekeren, zoals vaak gedacht werd, maar om met hen de vruchten van de aarde te delen: brood, vreugde, gerechtigheid bovenal. De Geest wil ons open maken, wij open, vrij, steeds minder angstig. Zij verandert angst in verwondering, in vrijheid. 'Waar de geest van de Heer is,' zegt Paulus, 'daar is vrijheid' (2 Cor. 3, 17). Daar gaan mensen met elkaar spreken, en lachen, en scheppend bezig zijn. Daar klinkt het 'Alle Menschen werden Brüder', daar is het 'gemeenschappelijke reservoir' van liefde voelbaar, die 'elementaire gloed' van de geest waarover Etty Hillesum zo geïnspireerd spreekt. En bepaald niet vaag idealistisch: Met de dood voor ogen zei ze nog: 'We moeten de voorraad liefde op deze aarde helpen vergroten', niet meedoen in de chaos van de haat.

Die twee, Geest en chaos, worden in de Bijbel in één adem genoemd: Het scheppingsverhaal in het boek *Genesis* voert de geest, Gods ademtocht - ruach Adonai -, op zwevend boven de chaos - de toho-bohu - van het begin. Geest en chaos zijn dan ook de twee gezichten van onze gecompliceerde menselijke werkelijkheid. Ze lopen vaak door elkaar heen, strijden met elkaar. Maar de geest is de sterkste. Zij roept de chaos tot orde, en vernieuwt zo het aanschijn der aarde. Scheppen is ordenen, de chaos waarin wij bestaan, waaruit wij zelf voor een

belangrijk deel bestaan, omkeren, in waarachtig, nieuw leven veranderen. Het geheim van iedere chaos, buiten en binnen ons, is dat ze kan oplossen, opbloeien. De geest van liefde is er om die steppe te doen bloeien.

Nog niet zo lang geleden werd de heilige Geest vaak doodgezwegen door de christelijke Kerken. Geest is immers bewegelijk en God, dacht men, is onveranderlijk. Woorden als 'verandering' en 'vernieuwing', 'geest van vrijheid' gebruikte je niet als gelovige, ze leidden tot ketterij, maakten het kerkelijk instituut angstig. In de geloofsbelijdenis wordt de Kerk weliswaar heel visionair bezongen als de mooiste vrucht van de Geest - de plek waar alle mensen van goede wil verzameld zijn - maar datzelfde instituut blijkt voortdurend ook één van de grote vijanden van de geest. Wie van ons voelt zich niet treurig wanneer we lezen wat Kerken vroeger - en soms zelfs nu nog - gezegd en gedaan hebben, wanneer het ging over slavernij, over arbeiders, over oorlog, over vrouwen? Daar waaide bepaald geen goede geest. Dat gaat sinds een aantal jaren natuurlijk een stuk beter, maar lang niet altijd. Als je niet oppast word je als vrouw en zeker als homo nog altijd in één hoek gezet met de werkelijke vijand van de heilige geest, dat is de chaos, het kwaad, met angst voor wat anders is als grote drijfveer.

De geest die we vandaag vieren wordt daarom ook geest van verstand en van wijsheid genoemd. Zij doet ons begrijpen dat scheppingskracht en liefde niet zonder gezond verstand kunnen bestaan. De moeilijkste taak van dat gezond verstand is, telkens opnieuw, te onderscheiden tussen wat goed is en wat kwaad, tussen de goede, de heilige geest in ons, rondom ons heen vooral, en de kwade geest - vroeger spraken we over de duivel - die evenzeer in ons een woonplaats zoekt. In de tweeslachtige lieden die wij veelal zijn raken goed en kwaad telkens weer in elkaar verward. Waarachtig leven betekent daarom: de juiste keuzes maken tussen de geest van liefde, met aan de horizon het 'Alle Menschen werden Brüder', en de chaos waartoe zelfzucht, hebzucht, honger naar macht, kleinmoedigheid leiden: alles waarbij onze geest, onze levensadem slecht gaat ruiken. Slechte adem kan de liefde tussen twee mensen ongemakkelijk, soms zelfs onmogelijk maken. Slechte geest maakt de liefde tussen groepen mensen, de maatschappelijke en internationale saamhorigheid, tot een bijna onmogelijke opgave.

'God is Liefde', zeggen wij vandaag de apostel Johannes na. Liefde is het grondwoord van de Geest, Gods grondwoord. Liefde - lichamelijke, geestelijke, liefde voor mensen, dieren en dingen - is datgene waar we allemaal uiteindelijk van en voor leven. En daarbij gaat het er niet zozeer om wie of wat de voorwerpen van die liefde zijn - die komen we vaak toevallig tegen, volgen elkaar op, wisselen elkaar af - belangrijk is vooral dát je liefhebt, hoe dan ook in de liefde staat, voor Gods Geest kiest, een leven lang. "Telkens als man en vrouw zich in liefde verenigen, hangt boven hen de Geest van God", zei de Joodse wijsgeer Nachmanides in de 13^e eeuw, en wij kunnen er in 2013 aan toevoegen: telkens als twee mensen - man en vrouw, vrouw en vrouw, man en man - zich in liefde verenigen, hangt boven hen de Geest van God'. Onze Amsterdamse schrijver en 'rabbi' Abel Herzberg draait het om en zegt: 'De liefde in mensen is God. Ook de seksuele liefde. Seksualiteit is een godswonder'. Maar ook Abel Herzberg weet dat seksuele liefde vooral een begin is. Ze heft onze eenzaamheid even op, doet mensen over elkaar waken, helpt ze het leven aan te durven. Er zijn ook nogal wat mensen die gelukkig hebben leren leven zonder seksualiteit. In ieder geval - en dat is het wezenskenmerk van alle liefde - wil deze zich openen, zich vermenigvuldigen, ze wil delen, van eros agape, mensenliefde worden, niemand uitsluiten. Het is liefde zoals Etty Hillesum deze door alle concentratiekamp ellende bleef nastreven, liefde die in het Pinksterverhaal van vanochtend, boven alle tongen en talen uitstijgt. Daar is het de Geest van God van oudsher in iedere religie om begonnen. Daar is het in onze moderne wereld in de verklaring van de rechten van de mens om begonnen. Daar is het ons om begonnen, iedere zondag weer, wanneer we hier samen het gebaar stellen dat Jezus ons heeft voorgedaan, en brood en wijn met elkaar delen.

Later we dat op deze Pinksterdag opnieuw doen, met iets van de innerlijke gloed waarover we in de lezing hoorden, met de vreugde die het verhaal van Pinksteren in ons wakker wil maken: dat wij volstromen met levensadem die doet lachen, en weten, en liefhebben. Zo moge het zijn.

Henk Hillenaar